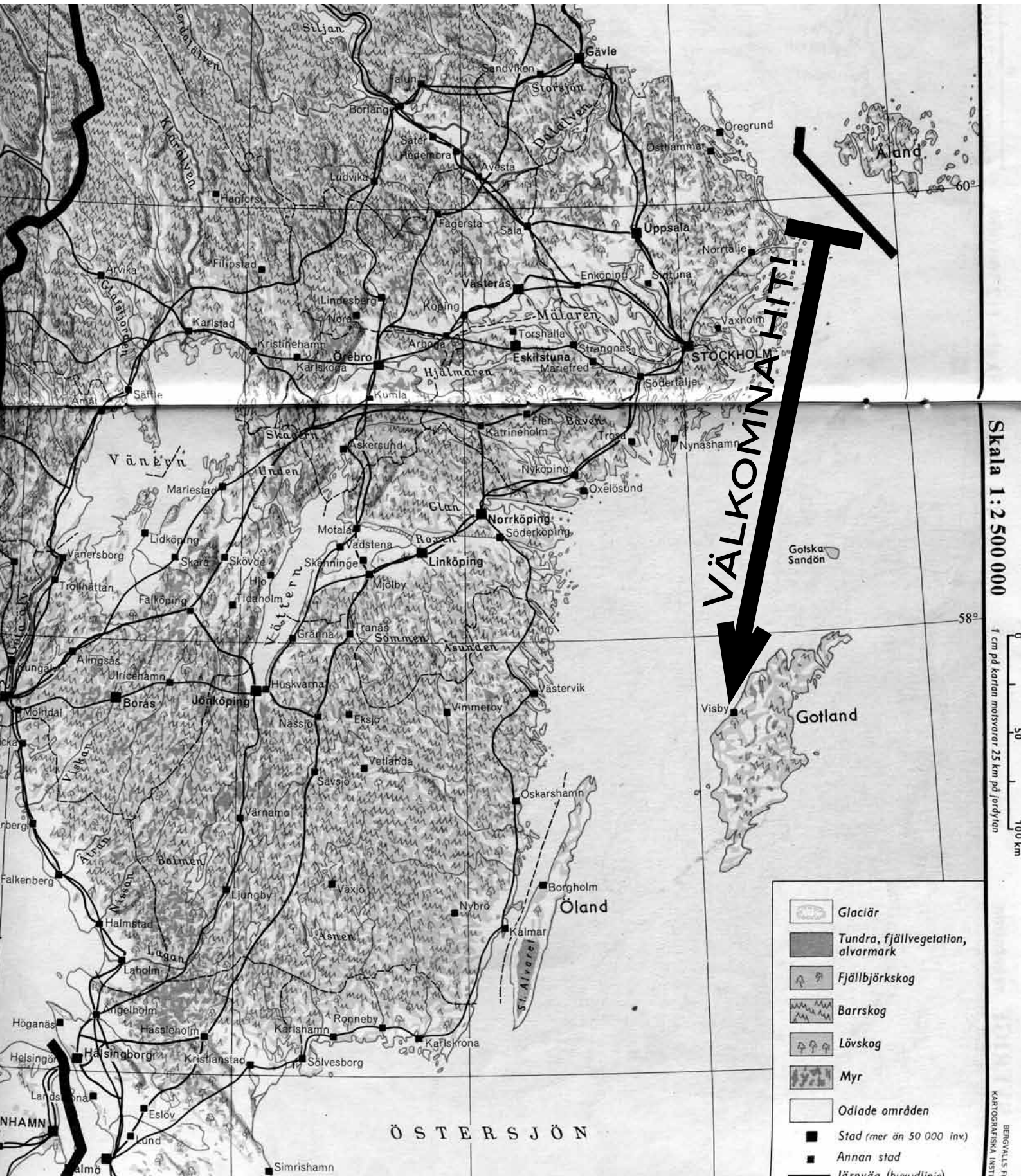

SFT Svensk Familjeterapi

Nummer 2/2011

Svensk Familjeterapi

Nr 2 2011, årgång 22
Issn 100-3421
Utges av Svenska Föreningen
för Familjeterapi (SFFT)

Redaktör:

Anita Blom af Ekenstam,

Redaktör/layout:

Mårten af Ekenstam

Adress: Ringvägen

47b, 181 33 Lidingö

Telefon: 08-767 31 87

Mail: sftred@telia.com

Nästa nummer

kommer ut i

september

Manusstopp: 15/8

Föreningens styrelse 2010 — 2011

Marie Forneman,
ordförande

Ilze Norman, vice
ordförande

Ulf Korman, kassör

Susanne Alm, ledamot

Åsa Kvarnbrink,
ledamot

Michael Rundblad,
ledamot

Arne Gynther, ledamot

Lena Sahlström,
ledamot

Marie Dunge, ledamot

Föreningens

webbadress:

www.sfft.se

Vem ordnar kongressen 2012?

Sista numret av SFT för våren och innan kongressen!

Huvudet och datorn är fullt av planerande, diskuterande och allt mer av genomförande – spännande och hemskt samtidigt! Nu är alla workshops på plats (tror vi) och vi kunde säga ja till alla som lämnade in sitt förslag i tid. Några hade lämnat in flera workshopförslag och de fick med åtminstone ett!

Sista helgen i mars möttes vi, den blandade kongressledningen och programgruppen, här i Östersund och arbetade väldigt effektivt. Det är synd att inte i bild kunna visa när vi klev omkring på mitt vardagsrumsgolv där vi lagt ut alla förslagen som sedan blev till ett färdigt program! Nu ligger de på hemsidan för er att välja bland!

Det är för övrigt en liten och effektiv grupp som förbereder kongressen, några hade t o m aldrig setts "live" förrän i mars. De mesta kontakterna har skötts via Skype och mail, fantastiska hjälpmedel för en rikstäckande organisation.

Det finns naturligtvis olika tyckanden och synpunkter utifrån på innehållet i kongressen, vilket är bra och stimulerande. Vi kanske inte helt lyckas tillgodose alla önskemål men hoppas att de flesta ska kunna hitta något som passar.

I skrivande stund börjar antalet anmälda deltagare närma sig "säkerhetszonen" det vill säga när vi kommer över på vinstsidan. Det känns hoppfullt! Vi hoppas förstås att få lika många deltagare som i Bergen, det är en utmaning – hjälp oss med det! Hitintills är det svenska och norska deltagare i majoritet, en del danskar, kryddat med lite finskt och en smula isländskt!

Mer om kongressen finns att läsa längre fram i tidningen!

Maj månad är en intensiv period även på ordförandeposten: Det börjar med "Fokus på familjens" årsmöte, sedan Nordiskt ordförandemöte i Sigtuna och till sist har SFFT styrelsemöteshelg. Det blir första gången Charlotte från Familjeterapiföreningen SydOst deltar, ordförande i vår nya lokalförening. På styrelsemötet ska vi bland annat utse "Årets Familjeterapeut", se annons i detta nummer av SFT, samt på hemsidan. Nominera omgående!

Det ska även beslutas vem som ska arrangera vår nästa svenska kongress 2012, det har hittills varit lite trögt att få någon villig arrangerande lokalförening. Det finns däremot många intresserade kongressbyråer som kontaktar mig och vill att vi ska förlägga vår kongress i deras hemstad!

Maj är verkligen också förväntningarnas månad, sommaren som ligger framför kan bli den längsta, varmaste och soligaste. Du kan hinna allt du tänkt, semestern är ännu outtagen, trädgårdslandet kommer att blir rensat, bären plockade, böckerna lästa, baden badade eller vad nu som planeras, visst är det härligt med förväntningar!

I augusti är det troligen soligt i Visby, havet är varmt och vi är där – jag hoppas vi ses!

Marie Forneman
Ordförande SFFT

Vem vill du se som Årets Familjeterapeut?

Vi vill ha förslag på kandidater!

PASSA PÅ ATT NOMINERA DEN DU TYCKER FÖRTJÄNAR UPPMÄRKSAMHET MED ANLEDNING AV SINA INSATSER INOM DET FAMILJETERAPEUTISKA/SYSTEMISKA FÄLTET.

DET KAN VARA NÅGON SOM VARIT VERKSAM LÄNGE ELLER NÅGON SOM ÄR I BÖRJAN AV SIN KARRIÄR. SKRIV FÖRSLAG OCH DIN MOTIVERING TILL VARFÖR JUST DIN KANDIDAT SKALL BLI ÅRETS FAMILJETERAPEUT OCH SKICKA TILL ILZE@BREDBAND.NET

FÖRSLAGEN SKALL VARA OSS TILLHANDLA SENAST 15 MAJ 2011.

JURYN BESTÅR AV SFFT'S STYRELSE SOM UTIFRÅN INKOMNA FÖRSLAG UTSER 2011 ÅRS SVENSKA FAMILJETERAPEUT.

RESULTATET KOMMER ATT OFFENTLIGGÖRAS I SAMBAND MED DEN 9:E NORDISKA FAMILJETERAPIKONGRESS PÅ GOTLAND, VISBY DEN 18 AUGUSTI.

SFFT'S STYRELSE

Medlem i Sveriges Familjeterapi Förening - SFFT blir du automatiskt genom att gå med i en regional förening. Alla föreningarna finns presenterade på SFFT:s hemsida, www.sfft.se, under rubriken regioner. Här följer också en lista på representanter för de olika regionala föreningarna.

Västerbotten: Åsa Kvarnbrink
asa.kvarnbrink@telia.com

Jämtland-Härjedalen: www.ffmitt.com
Marie Forneman marie.forneman@jll.se
Telefon arb: 063-153921

Dalarna: Jörgen Gunnarson
jorgen.gunnarson@ludvika.se
Telefon: 0240-86097

Värmland: Lennart Björk,
Ö Torggatan 19, 652 24 Karlstad
Telefon: 0541-88025

Västra Sverige: Ilze Norman
ilze.norman@alingsas.se
Telefon: 0322-15401, 0733-963300

Halland: Anita Nilsson
anita.nilsson@falkenberg.se

Södra Sverige: Maud Djurfeldt
maud.djurfeldt@telia.com

FTF-Sydost: Eva Sjökvist
eva.sjokvist@vaxjo.se

Famös, mellersta och östra Sverige:
www.famos.se Roland Betnér
info@famos.se
Telefon: 013-263870

Stockholm: Görel Fred
gorelfred@hotmail.com

Åland: Crister Eriksson
cristere@aland.net

Det är till din regionala förening du vänder dig med namn- och adressändringar.

Resa tur och retur Vettre

Det var med ett väl passande avbrott i vardagen som Görel Fred o jag, Lena Sahlström från Stockholms familjeterapiförening, styrde färden till Norska Familjeterapikongressen i Vettre i början av februari 2011, med temat "Systemisk hälsa - Bridge over troubled water". Norge har tradition att hålla sin kongress på ett och samma ställe en bit utanför Oslo, till skillnad från oss i Sverige där vi ambulerar mellan lokalföreningarna. Jag tror Norge på dessa 26 år provat att ett år vara på en annan ort i, men det blev bara ett år, sedan återgick de till Vettre igen.

Vi anlände till Vettre precis lagom till lunchen som bestod av en fantastisk buffé av allehanda maträtter. Jag riktade in mig på fisken då jag hade en föreställning av att "det" ska man äta i Norge. Det bjöd på lax i flera olika former och en fisk som jag trodde var lax ville jag testa. Men fy attan, den åkte snabbare ut än in. Fick veta så småningom att det var "Rakfisk" som även kallas "surströmmingens ädla kusin" - jag förstod då varför den smakade som det gjorde.

Marianne Bie, Norges styrelseordförande hälsade oss varmt välkomna och visade oss tillrätta. Norrmännen var duktiga på att ta hand om sina gäster från Finland, Danmark, Island och Sverige.

Konferensen började med plenumföreläsning av Per Görvell som är överläkare vid neurohabiliteringen i Ullevål. "Psykiatri genom kamera - film eller verklighet, eller bägge delar". Förutom sitt arbete som överläkare är han utbildad skådespelare och har under flera år arbetat vid film och teater. Han är väl införstådd med att film har en stor genomslagskraft

på publiken och hur framställs vi terapeuter på film och hur visar man på människor med olika form av diagnoser och svårigheter.

Per visade ett antal filmklipp och refererade till DSM-4 med vilken diagnos de olika rollkaraktärerna hade. Vi fick bland annat se "Sophies val", "The hours", "A beautiful mind". En något annorlunda inledning på konferensen med behov att hitta diagnoser på allt.

Plenum fortsatte med Guro Oiestad, specialist i klinisk psykologi, "Att känna sig värdig andra, om självkänsla". En härlig kvinna med utstrålning och lätt att lyssna till. Hon arbetar med att utgå från den egna inre världen och att på så sätt känna sig värdig ihop med andra. Hur jag ser på mig själv, mina känslor och tankar. Att det i sin tur handlar om hur jag agerar ihop med andra och att deras känslor och tankar påverkar mig. I sig inte så mycket nytt men ack så viktigt att påminnas om och se till att använda.

Nästa punkt på programmet var att Norge har inspirerats av vårt "Systemcafé" och gjort om det till "Systemiska dialoger". Rolf Sundet och Peder Kjos hade ett samtal mellan sig om Feedback-system inom psykiatri i Norge. Inom par- och familjeterapin har det gjorts erfarenheter med klient- och resultatstyrd terapi baserad på "Session Ratin Scale/ Outcome Rating Scale and Systemic Therapy Inventory of Change". De samtalade om erfarenheter, möjligheter och begränsningar de sett så här långt.

Kvällen avrundades med en god middag som följdes av allsång i musikbaren. Norrmännen, om nu dessa kongressdeltagare går att jämföras med alla andra, tycker det är oerhört roligt med allsång och är duktiga på det. Extra roligt för oss svenskar var att det fanns många visor och sånger på svenska. En idé att knycka med sig till Nordiska kanhända, verkar vara ett säkert sätt att få igång norrmännen och inte ska vi svenskar vara sämre.

Efter en natts skön sömn var det dags för dag 2.

Förmiddagen började med Work-shop där under tecknad valde att lyssna på Anne Ofsti "Språk fungerar i terapi". Hon pratade om språkets betydelse, hur vi terapeuter bär ett stort ansvar hur vi använder ord och frågor i terapin. Anne berättade om ett par som kom till sin terapeut och fick första frågan "hur mår ni" och fick till svar "rätt bra". Sessionen fortsätter och i slutet av timmen är paret de värsta ovänner och har bestämt sig för att skiljas. Man kan i och med det undra vad som hände och vad terapeuten varit en del i att skapa i och med sina frågor.

Anne talade mycket om direkt språkbruk respektive indirekt språkbruk, till exempel "öppna fönstret" respektive "åh, vad här är varmt". Hon menade på att det är relationen till den andre som avgör vilket språk du använder. Är du osäker på relationen till den andre är det lättare att använda indirekt språk för att inte verka för besvärlig och med

eventuell rädsla att bli avvisad. Hon gav som exempel om du har gäster som är sent kvar och du är trött, så ber du inte dem gå hem utan du säger kanske "imorgon ska jag upp tidigt" och hoppas de ska förstå budskapet.

Anne fortsätter under hela work-shopen med att vända och vrida på orden, hur de sägs, hur de tolkas och vad de egentligen säger, samt ansvaret vi har som terapeuter med de frågor vi ställer. Hon avslutar work-shopen med uttrycket att "språket är magi och ger oss fantastiska möjligheter". Hon var en energisk, inspi-

Anne Ofsti Foto: Anita Blom af Ekenstam

rerande och spännande kvinna som gjorde mig mera nyfiken på att ta reda på mera om henne.

Dagen fortsatte med work-shop med Morten Hammer som bland annat arbetar på Baerum Bup. Han talade på temat "Om att fråga dem det gäller". Han visade oss en filmintervju med två 17-åriga pojkar som han intervjuat efter avslutad behandlingskontakt.

Søren Hertz. Foto: Mårten af Ekenstam

Morten ville ställa frågorna; Vad ska föräldrar göra och Hur vi hjälpare ska vara?

Den 17-åriga mannen som tog med sig en jämnårig kamrat till intervjun råder ”föräldrar att våga vara stränga och att socialtjänsten inte ska bli hysteriska”. Till oss hjälpare tipsar de oss ”att lyssna, inte argumentera, inte säga saker som trycker ner oss ungdomar. Visa att du bryr dig, bjud på dig själv och berätta gärna en del om dig själv, låt det bli ett samtal och inte förhör och du ska inte fråga för mycket”.

Mortens upplägg på work-shopen avslutades med att filma ett kort samtal med reflektioner av oss hjälpare för att få visa tillbaka till de unga männen som ett tack.

Morten avslutade work-shopen med att säga att det finns inga omotiverade klienter, bara att de ännu inte fått tillräckligt med hopp.

Konferensen avslutades med ett plenum med Søren Hertz. Han talade om sitt arbete som barn- och ungdomspsykiatriker i Danmark och om sin senaste bok ”Nya perspektiv och oanade möjligheter”. Boken kommer på svenska under senhösten 2011.

Han möter bland annat familjer där barnen fått en diagnos och har funderat kring vad diagnosen gör med familjen. Han sa att barn med särskilda

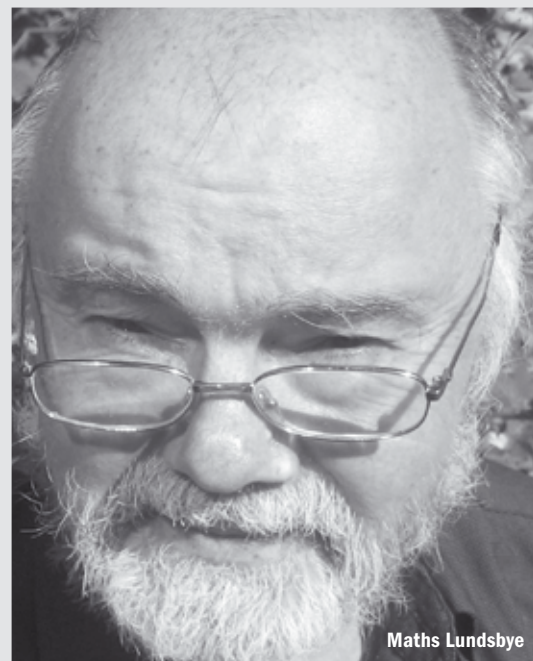
behov medför större segregering i skola och vardag trots att barnen har en större önskan och behov av inkludering.

Han vill att begreppet ”barn med särskilda behov” ska avskaffas då han ansåg att det mera sätter fokus på barnens svårigheter istället för möjligheter och riskerar att hämma barnets sociala utveckling som de är i behov av att göra i samspel med andra. Barnen blir osäkra på sina egna möjligheter och det ger till följd att de har svårare att be om hjälp. Søren talade vidare om att vi hjälpare måste stå för att ge barnen hopp, möjligheter samt tro på utveckling för att bidra till barnens och familjernas utvecklingsmöjligheter.

Jag kan inte låta bli att le lite då det första och sista inslaget på kongressen verkligen har olika budskap till oss åhörare. Søren kommer att ha en symposieföreläsning på den Nordiska kongressen i Visby i augusti och jag ser fram emot att få höra mera av honom.

Kongressen avslutas och jag tar med mig många intressanta idéer och nya bekanskap. Jag ser fram emot att få ta emot dessa gästvänliga norrmän i sommar och bjuda på fantastiska upplevelser i Visby.

Lena Sahlström
SFFT:s styrelse

Fortsättningskurs i familjeterapi

GSI's integrativa familjeterapiutbildning administreras nu åter av Folkuniversitetet i Göteborg, precis som när utbildningen grundades 1977. Hösten 2011 erbjuder GSI och Folkuniversitetet en fortsättningskurs i familjeterapi (FT2). Kursen ingår som moment 2 i GSI's grundutbildning i familjeterapi omfattande 360 studietimmar, fördelade på tre moment över fyra terminer, och som kan kompletteras med en påbyggnadskurs för s.k. "steg 1-kompetens" över två terminer.

Förkunskapskrav

Förkunskapskrav är genomgången introduktionskurs i familjeterapi, ledd av lärare från GSI. Annan introduktionskurs kan jämföras om den till innehåll, upplägg och omfattning motsvarar minst GSI's introduktionskurs. Deltagare som genomgått GSI's FT1 har dock företräde, om antalet sökande överstiger 18. Den som vill tillgodoräkna sig annan utbildning bör i god tid ladda ned en ekvivaleringsblankett från Folkuniversitetets hemsida.

Kursens mål

Kursens mål är att fördjupa och bredda kursdeltagarnas teoretiska kunskaper och att integrera dessa kunskaper till praktiska färdigheter, med hjälp av videoinspelade rollspel med direkthandledning under rollspelen och videohandledning vid genomgången av det inspelade materialet. I sista delen av kursen läggs allt fokus på att levandegöra begreppen och tillämpa dem i det konkreta familjearbetet (eller i arbete med andra levande system).

Kursinnehåll

- Samgående - att bygga en terapeutisk allians, baserad på förtroende
- Co-terapi och reflekterande team - extra dimensioner i terapi
- Problem-, mål- och resursformulering samt samtalsstrategi i övrigt
- Inre och yttre omstruktureringar - nya tankar och samspelsmönster

Kursledare

Maths Lundsbye, leg. psykolog, leg. psykoterapeut, psykoterapihandledare. Maths är sedan 1974 verksam vid GSI, och har under alla år gjort sig känd som en kursledare som gör inlärningsprocessen till ett nöje.

Tid, plats och pris

Kursen omfattar totalt 6 heldagar fördelat på 3 tillfällen á 2 heldagar; 24-25/10, 21-22/11 och 19-20/12, kl 08.30 - 16.00. Kursen äger rum vid Folkuniversitetet, Norra Allégatan 6, Göteborg. Obs: [ej](#) landeriet vid Korsvägen! Kursens pris är 8.750:-, moms tillkommer.

Litteratur

Lundsbye: *Systemiskt strukturell familjeterapi på svenska*, del 1 (dena bok laddas ner på www.gsi.se)

Schjødt & Egeland: *Från systemteori till familjeterapi*

Hårtveit & Jenssen: *Familjen plus en*

Information och anmälan

För mer information om kursens innehåll, vänligen kontakta kursledare maths.lundsbye@telia.com. För anmälan, gå till www.folkuniversitetet.se/goteborg eller kontakta Folkuniversitetets kundcenter på 031-10 65 99.

www.gsi.se

GÖTEBORGS SOCIALPSYKOLOGISKA INSTITUT AB

www.folkuniversitetet.se/goteborg

Folkuniversitetet

Räkna med barnen som samtalspartners

Jim Wilson anpassar språket.
Foto: Mårten af Ekenstam

Familjeterapiföreningen i Halland bildades 2003. Under de år som gått har föreningen genomfört många intressanta, roliga och ibland lite udda aktiviteter. Arbetet har präglats av lust, kreativitet och lekfullhet. En höjdpunkt var när föreningen anordnade Familjeterapikongressen "Sex, Drugs and Rock and Roll" i Tylösand 2007. Kongressen gav ett litet överskott även om det tog tid att reda ut hur mycket p.g.a. en segdragen tvist med kongressbyrån.

Styrelsen som tillträdde våren 2009 började fundera över hur pengarna skulle kunna användas i medlemmarnas intresse. Kommuner och landsting hade drabbats av den ekonomiska krisen och drog därför in på utbildning, fortbildning och t.o.m. handledning. Därför bestämde vi oss för att föreslå ett samarbete där vi stod för större delen av kostnaden för föreläsningar och systemcaféer i utbyte mot att personalen fick gå på betald arbetstid. Medlemmar skulle få gå gratis medan övriga skulle få betala en mindre summa vid föreläsningar som var mer kostsamma. Vi bestämde oss för att ha ett särskilt tema under ett år och fastnade för "Barnets röst i utredning, behandling och familjeterapi". Chefer på högre nivå i de olika organisationerna kontaktades och idén blev sanktionerad. Vi vill här beskriva processen och vad som kom ut av den.

RIVSTART

För att få in medlemmarnas synpunkter arrangerade vi ett medlemsmöte med förtäring i Halmstad. Medlemmarna kom med en

hel del goda idéer som vi tog med oss i det fortsatta planeringsarbetet.

Vi gjorde en rivstart med en hel-dagsföreläsning/workshop med leg psykoterapeut Carina Håkansson från Familjevårdsstiftelsen i Göteborg och den systemiska terapeuten och handledaren Jim Wilson från Wales. Detta var i december 2009 och föreläsningen hette ”Barnets röst i professionella sammanhang”. Arrangemanget blev mycket uppskattat med 120 deltagande, vårt största arrangemang någonsin!

Tanken bakom vårt arrangemang var att få till stånd inspiration och förnyelse i vårt professionella möte med barn och deras familjer. Carina och Jim har utifrån olika utgångspunkter arbetat med mötet med barn och deras familjer i utsatta situationer, med betoning på mötet som exklusivt, viktigt och utvecklande för barnet och deras familj om barnet tas på allvar och möts med en verklig balanserad allians där barnets röst blir hört på samma villkor som de andras.

Carina lät oss följa med på en utflykt in i den stiftelse hon startade där det professionella sammanhanget och rummet utvidgas genom att låta icke professionella möten utgöra merparten av förändringsarbetet. Det professionella begränsas till bestämda enskilda behandlingsmöten utanför familjehemmet och vid möten i familjehemmen är det ett uttalat krav på samtal att inte använda ett professionellt språk utan utgå från barnets och familjens erfarenhetsvärld. Utanför diagnosernas språk och ram till samma innehåll men i det rum och på den plats där de verkliga händelserna och problemen benämns och formas.

Kan vi då komma till de processer och den kärna och botten som utgör starten för förändringsarbetet med de medel som kommer ur de vardagliga kontakterna och de människor som omger barnet och familjerna? Det var den

utmaning i tanken som fick oss, med exempel från Carinas mångåriga praktik, att fundera i nya banor och se nya möjligheter!

Jim utmanade oss från en annan vinkel i vår praktik med uppmaningen att utöka vår repertoar vid utredning och behandling av barn. Han inspirerade oss genom övningar och dialoger i rummet att experimentera. Teoretiskt ville han få oss att tänka på teorin och idéerna som klassrummet medan praktiken och metoderna som skolgården där vi möter barnet utifrån inbjudan till lek och allvar i utbytet med varandra.

PRAKTIKEN BLIR TEATER

Praktiken blir till teatern med möjligheter där roller och rollbesättning kan alternera och teatern och sagan kan användas för att gestalta verkligheten.

Jim inspirerade oss särskilt till att använda sagan. Sagan som medel för att nå fram till och skapa kontakt med barnet. Vi fick träna på att kommunicera med varandra genom sagan och att använda sagan som medel för att åstadkomma förklaring och förändring.

Jim guidade oss också i att vara terapeut innebär att söka vägar som ibland inte blir framkomliga men att ändå våga språnget för att hitta nya kontaktytor till barnet och föräldrarna. Han visade genom en film med kaos i terapirummet, där flera olika processer hände samtidigt, att ändå våga vara i familjens kaos för att hitta nya vägar. Genom kreativitet och att söka vägar där familjemedlemmarna var kunde han hitta en väg genom att använda de äldre barnen till ett reflekterande team vid hans sida när han fokuserade på föräldrarnas kommunikation.

Vi fann alla något att ta med oss och vi bestämde på stående fot att en uppföljande workshop under april månad 2010!

Nästa evenemang var ett systemcafé med familjeterapeuten Marianne Arrias från Kalmar.

Marianne är socionom och leg. familjeterapeut och arbetar med familjebehandling inom socialtjänsten i Kalmar. Hon var inbjuden för att berätta om sin uppsats ”Barnets röst i familjeterapi. Får vi höras?” som hon skrev under sin utbildning till familjeterapeut i Göteborg.

Mariannes frågeställning var hur familjeterapin ser på barns delaktighet och vad det innebär att ha ett barnperspektiv. När, var och hur ska barnen vara med i samtalen? Metoden hon använde var att undersöka vad litteraturen och forskningen säger om barnens medverkan. Hon fann att barn enligt den ska vara delaktiga men att praktiken inte lever upp till teorin. Marianne berättade om en avhandling av Ann-Christine Cederborg. Cederborg har tittat på hur orden används och av vem i familjesamtalen. Det visade sig att de yngre barnen (4-7 år) fick ett talutrymme på 3,5 % av tiden. 61 % av tiden var ”standby-tid” då barnen bara var med utan att delta i samtal eller annan aktivitet.

Marianne fördjupade sig bl.a. i vad familjeterapeuterna Jim Wilson, Haldor Øvereide och Martin Soltvedt har skrivit om barns medverkan.

SKULPTERING MED KASTANJER

Wilson lägger stort vikt vid att anpassa språket. Han använder inte begrepp som barnen inte förstår utan har medvetet arbetat med att utveckla ett sätt att fråga barn på. Han använder miniskulptering med hjälp av t.ex. kastanjer för att barnen ska kunna lägga fokus på berättandet och handlingen och undvika för mycket ögonkontakt med terapeuten. (Vi fick prova på miniskulptering under workshopen med Jim i december 2010, se nedan). Wilson är kritisk till att familjeterapin ofta gör barnen till objekt istäl-

let för subjekt. Han menar att man ska räkna med barn som samtalspartners.

Haldor Øvereide är skeptisk till frågor och som han säger är krävande och gör barn osäkra. Han använder istället påstående med något frågande tonfall. Han använder sig av kommunikationsstödande principer enligt Maria Aarts Martemeo-metod i samtal med barn. Øvereide menar att barn från 3 år i rätt sammanhang har förmåga till dialog. Det är terapeuten som måste skapa sammanhanget.

Martin Soltvedt har utvecklat en speciell metod för barn – Barnorienterad familjeterapi, BOF. Soltvedt kritiserar familjeterapins avsaknad av miljö som appellerar till barn.

Det var roligt för oss i familjeterapiföreningen att Marianne tog upp Jim Wilson och Martin Soltvedt eftersom vi hade med dem i våra föreläsningar. Nästa systemcafé skulle handla just om BOF, se nedan.

BARNEN VILL VARA MED

Marianne berättade om tre forskningsrapporter som visar att barn vill vara med och lösa familjens problem bara inte fokus ligger på dem och deras problem. Marianne menar att det är en anledning till att Narrativa terapeuter som Michael White har lyckats så bra i sitt arbete med barn. Narrativa terapeuter fokuserar på barnets styrkor, externaliserar problemet och använder lekfulla inslag i sitt arbete.

Marianne citerade familjeterapeuten Maurizio Andolfi som menar att terapeuten behöver åtminstone två, helst tre generationen framför sig för att det ska kallas familjeterapi.

Man hittar Marianne Arrias intressanta uppsats genom att söka på hennes namn på nätet.

I samband med årsmötet den 18 mars hade vi nästa systemcafé med familjebehandlarna Ulla Rydhög och Carola Wahlberg från Socialförvaltningen i Halmstad där de berättade om hur de arbetar med Barnorienterad familjeterapi, BOF.

Ulla och Carola hade tagit med sig målade trädockor, djur och annat material som är kännetecknande för BOF. Sandlådan hade de dock lämnat hemma eftersom den var för tung att ta med.

Ulla och Carola berättade att Soltvedt utvecklade metoden att arbeta med föräldrar och barn i sandlådan eftersom han inte var nöjd med att familjeterapin

lämnade barnen utanför och att barn-terapin lämnade föräldrarna utanför. Barnorienterad familjeterapi är en mix av olika teorier och terapier. Där finns inslag av psykodynamisk terapi, familjeterapi och beteendeterapi. Metoden är lämplig för barn i lekåldern från ca 3-12 år.

För äldre barn och vuxna använder man istället för sandlådan tejpning. Det innebär att man med hjälp av att tejpa t.ex. rummet eller skolgården på bordet gestaltar händelser. Även här använder man sig av trädockor.

Ulla och Carola berättade om hur metoden går till och gav flera intressanta

exempel från sitt dagliga arbete med barn och föräldrar.

Den 15 april skulle Jim Wilson återkomma med en workshop men i sista stund var vi tvungna att ställa in. Ännu en gång hade vi blivit gäckade av naturens krafter. Denna gång var det vulkanmolnet från Island som ställde till det. Alla flyg från England var inställda. Besvikelsen var stor men skam den som ger sig! Vi kontaktade omgående Jim om en ny tid. Det visade sig att Jim var mycket upptagen hela hösten men den 1 december kunde han komma i samband med ett annat åtagande i Sverige.

Den 20 oktober hade vi ett tredje systemcafé. Denna gång hade vi bjudit

Jesper Juul

Utbildar i Sverige, hösten 2011

Välj att gå Seminarieläroinbildningen i Göteborg eller i Stockholm. Max 25 deltagare.

8 dagar 19,000:- ex moms, inkl inspirationsmanualer och medlemskap i Family-Lab.

admin@family-lab.se. www.family-lab.se

Åsa Schill 0704-82 66 14

in psykiatrisjuksköterskorna Agneta Bengtsson och Marjut Blomqvist samt familjeterapeuten Margareta Weinstock för att berätta om Beardslees familjeintervention.

Först fick vi se den danska filmen ”Små skuldror stora bördor” där vuxna som haft en förälder med psykisk sjukdom berättar om sin barndom.

Sedan redogjorde Agneta, Marjut och Margareta för metoden.

Det är en preventiv metod utvecklad av professor William Beardslee i Boston i USA som riktar sig till familjer med en förälder med psykisk ohälsa. Metoden

är utvecklad för att öppna upp samtal om föräldrarnas sjukdom inom familjen. Syftet är att minska barnens risk att insjukna själva genom att stärka skyddande faktorer - öka barnens förståelse för föräldrarnas sjukdom, öka öppenheten inom familjen om sjukdomen, främja föräldrarnas medvetenhet om andra skyddande faktorer som fungerande skola, kompisrelationer och intressen. Metoden användes ursprungligen i familjer med en deprimerad förälder men användningen har spridit sig till andra psykiatriska diagnoser. Den har även börjat användas i den somatiska vården.

Metoden är inte familjeterapeutisk. Den är manualbaserad och innebär sex samtal i olika konstellationer med 1-22 veckors mellanrum. Den är inte bunden till en viss teori utan har element av teorbildningar som psykoedukativt eller kognitivt arbetssätt men även dialogiskt-allas röster ska bli hörda, öka ömsesidig förståelse- och lösningsfokuserat arbetssätt.

Den 1 december kom Jim Wilson, som handleder regelbundet i Sverige tillbaka och cirkeln var slut. Vi var lite oroliga att den stränga vintern skulle sätta käppar i hjulet för oss men denna

Fortsättning på nästa sida

Social Omsorg Resursteamet

Täby är en av Sveriges mest attraktiva kommuner med närhet till både arbetsplatser, grönområden och skärgård. Täby ligger strategiskt placerat strax norr om Stockholm och det bor 63 000 personer här. Vi ser ljus på framtiden och bygger därför fler bostäder, välkomnar fler företag och satsar på förbättrad service med stor valfrihet. I Täby erbjuder vi dig stora möjligheter och intressanta utmaningar. Som medarbetare är du viktig och ditt arbete gör Täby ännu mer attraktivt. Täby - att växa med.

FAMILJETERAPEUT

Beskrivning av arbetsplatsen

Resursteamet är en förebyggande, icke-myndighetsutövande verksamhet som arbetar direkt på uppdrag av föräldrar och pedagoger för att barn som väcker funderingar/oro skall få de vuxnas hjälp på ett tidigt stadium.

Arbetsuppgifter

Vi arbetar med föräldravägledning och familjesamtal. I arbetsuppgifterna ingår också att, som ett komplement till förskolans/skolans interna resurser, ta emot pedagoger från förskola/skola för konsultationer och pedagoger och föräldrar tillsammans för samverkansamtal. Vi arbetar också med fortbildning för pedagoger och inspirationsföreläsningar för föräldrar.

Kvalifikationer

Fyra familjeterapeuter, två män och två kvinnor arbetar i teamet. En av våra manliga medarbetare går till nya arbetsuppgifter och vi vill att du som ska ersätta honom har:

- Socionomexamen eller likvärdig utbildning
- Familjeterapiutbildning inom den systemiska/interaktionistiska idévärlden
- Handledarutbildning/mångårig erfarenhet av att ge handledning
- Gedigen erfarenhet av de arbetsuppgifter som beskrivs ovan

Stor vikt kommer att läggas vid personlig lämplighet.

Anställningsvillkor

Tillsvidareanställning på heltid. Vi är en liten grupp som arbetar tätt tillsammans och nu strävar efter förnyring och ökad mångfald inom arbetslaget. Vi söker en man till verksamheten och vi kommer att ta stor hänsyn till personlig lämplighet. Verksamheten befinner sig i ett intensivt utvecklingskede där arbetsuppgifterna kan komma att modifieras och utvecklas. Förskjuten arbetstid med viss kvällstjänstgöring. Tillträde 1 september 2011.

Kontaktpersoner

Kerstin Svart Erikson, föreståndare tel. 08-55 55 9850 eller tel. 08-55 55 9928.

Fackliga företrädare: Margareta Westlin, SSR, tel. 08-55 55 9653 och Gun Olsson, SKTF, tel.08-55 55 9250.

Ansökan

Välkommen med din ansökan senast 2011-05-13 via e-post till: kerstin.svart@taby.se

gång hade vi större tur. Jim kom som planerat och vi hade ännu en lyckad workshop.

Jim började denna gång i sitt inspirationsarbete för oss att arbeta med barn och deras familjer med att tänka på oss som familjeterapeuter med jämförelse mellan oss och en musiker.

Det kan aldrig bara vara fråga om en teknik eller enbart ett tekniskt kunskande. Det finns något att förmedla, en känsla som överförs i musiken och i terapin utöver själva instrumentet och dess toner.

VAR GENERÖS MED DIN PERSON

Jim menar att det handlar om kunskap, stil och det svåröversatta "grace" som innefattar terapeutens områden som motsvarar musikerns. Kunskapen utvecklas genom studiet av teorier, forskning och workshops. Stilen utvecklas genom att expandera sin repertoar, ta risker och handledning där vad du gör och hur du är utvecklas. Grace utvecklas

genom att du är generös med dig och din person. "Generosity of Spirit".

Jim återkommer gång på gång till att se teorierna som klassrummet och praktiken som skolgården. Båda krävs men mötet sker på skolgården där lek, reflektion, konst, berättande och teater är bland det som behövs för att utveckla allians och kroka fast med barnet och hitta vägar för att möjliggöra förändringsarbete. I det arbetet ser Jim det som viktigt att terapeuten har en nyfiken omhändertagande i sin position för att leta efter kompetens och resurser hos barnet och i familjemedlemmarna.

Så var det dags att också denna gång öva med flera olika sätt att skapa kontakt och koppla samman med barn. Vi övade miniskulptering, leka med tid, låta terapeuten vara barnets inre röst och skapa berättelser som kunde användas i detta syfte. På nytt blev vi fyllda med att se möjligheter och dörrar öppnas för oss i vårt arbete.

Jim avslutade den lyckade dagen med en film som berörde oss alla mycket.

Jim lät i denna film visa den kraft och kompetens som kan komma från ett barn om kontakt skapas och dialogen sker på ett sätt som frigör. I filmen målar Jim familjens problematik till bilden av en stor, stor boll av stress som kommer rullande, vänder sig till flickan och ber henne beskriva hur den drabbar dem och vilka reaktioner den får för de olika familjemedlemmarna. Flickan svara med en sådan beskrivning för var och en av medlemmarna, men en sådan klarhet att det leder till en frigörande fördjupning för dem alla.

Det har varit ett roligt att jobba efter ett speciellt tema. Det har känts som att det har funnits en röd tråd och att föreläsningar och systemcaféer har hängit ihop på ett bra sätt och vi kan inte annat än rekommendera andra föreningar att följa ett och samma tema över en längre tid i föreningens programverksamhet för sina medlemmar!

Arne Gynther och Lotta Ekberg
Familjeterapiföreningen i Halland

Lösningfokuserade samtal för människor som arbetar med människor

Hösten 2011 - Våren 2012

- ❖ **Baskurser 3-dagar Harry Korman**
- ❖ **Ettårig diplomutbildning med Harry och/eller Jocelyne Korman**
- ❖ **Fördjupningskurser 4 dagar med Harry och/eller Jocelyne Korman**
- ❖ **Interaktivt ledarskap 6 dagar med Jocelyne Korman och Aviva Suskin-Holmquist**
- ❖ **Handledning och coachning – 8 dagars utbildning – Jocelyne och Aviva**
- ❖ **Susie Essex – Resolutions (Arbete MED förnekande)**
- ❖ **Yasmin Ajmal – Back from Africa – Anpassning och passform**
- ❖ **Scott D. Miller - The heart and soul of change**
- ❖ **Andrew Turnell - Signs of Safety 5-day intensive**

Datum och info på www.sikt.nu eller Tel: 040-57 94 80

SIKT AB, Bergsg 20, 214 22 Malmö

BONUSFÖRÄLDRAR
Möjligheter och fallgropar
 Av Jesper Juul
 Översättning: Mia Ruthman
 Bonnier fakta 2010

50 000 barn är varje år med om att deras föräldrar går skilda vägar. Familjens liv bryts upp och det kommer en tid, mer eller mindre smärtsam, där alla ska hitta nya roller och en ny mening. Det är vuxna som tar initiativen och barnen får åka med i en förändring de flesta av dem önskar inte skulle ske. För att detta efter i bästa fall 3-4 år ska ha en chans att landa i en hyfsat harmonisk bonusfamilj krävs en hel del av alla inblandade. Det handlar om tajming och att ge förändringen tid.

Det är lätt att låta kärnfamiljsmallen styra våra drömmar och fantasier om den nya familjen. Jesper Juul, dansk familjeterapeut, har skrivit många böcker om föräldraskap och relationen mellan

föräldrar och barn. I den här boken tar han utgångspunkt i en viktig skillnad mellan kärnfamiljen och bonusfamiljen, en bonusfamilj har inte samma kärleksband i sina olika relationer. Det är två vuxna som valt varandra, det är inte detsamma för barnen. Att leva tillsammans med någon som har barn sedan tidigare kräver också att kunna acceptera att vara nummer två när det verkliga gäller.

Jesper Juul guidar oss i många exempel hur vi i våra relationer kan vända svårigheter till möjligheter genom respekt mot varandra och förståelse för varandras position.

Anita Blom af Ekenstam

DET ICKE VERBALT SAGDA...
Majlis Lundström
 Studentlitteratur

I boken smälter Majlis Lundström samman Freud, hjärnforskning, symboldrama, anknytningsteorier och praktisk terapi. Bland annat. Det är ett brett grepp författaren valt. Men hon går i land med det, mycket tack vare en sparsam och torr humor men också genom

sitt tilltal som påminner om katederlärarens. Uttrycket: men det talar jag mer om senare... använder hon då och då.

Majlis Lundström omfamnar den psykodynamiska världen men är kritisk mot medikaliseringen och i viss mån även KBT men sin kritik framför hon genomgående via andra författare eller forskare.

Boken har undertiteln: integrativ psykologi och psykoterapi med symboldrama. Det är belysande. Integrativ betyder ungefär att ta kunskaper från olika områden och välja de bästa eller mest passande för de egna syftena. Det som ligger författarens hjärta närmast är symboldrama, dess funktion och resultat.

Boken börjar med litet orienterande fotarbete men går snabbt in på Thomas Quick och hans berättelser. Smart och intressant gjort grepp där Majlis Lundström parallellt använder en egen klient – Lisa – och hennes berättelser om pappan som ”mördat Jeanette”. I stället för att ringa polisen och anmäla Lisas pappa för mordet, lyssnar Majlis Lundström på Lisas berättelse och försök

ker få klarhet i vad som egentligen döljer sig bakom symbolerna och orden. ”Men först några ord om psykoanalytikernas respektive neurobiologernas syn på människans och hjärnans utveckling...” Härligt! Jag ser min gamla fröken stå bakom katedern med pekpinnen i högsta hugg.

Lisa är övertygad om att hennes pappa mördat Jeanette 1969. Det var ett uppmärksammat mord som lämnade en flod av löpsedlar efter sig. Lisa och Majlis läser tillsammans gamla klipp om mordet men när Lisa vill åka ut till mordplatsen väljer Majlis att använda symboldrama. ”Redan här står det tydligt att jag lyssnar mer på det som Lisa förmedlar på det omedvetna, förmedletna planet än det hon kommunicerar verbalt från vänstra hjärnhalvan.”

Naturligtvis genomgår Lisa en förändring till det bättre.

Majlis Lundström citerar från Bruce E. Wampold att den avgjort viktigaste faktorn för behandlingsframgång är terapeuten som person, inte den psyko-terapeutiska metoden.

Vilket skulle bevisas.

Mårten af Ekenstam

Välkomna till Visby!

Bengt Kristensson-Uggla skriver i sin bok "Slaget om verkligheten" att han pläderar för en tragisk optimism vad gäller framtiden. "Alternativet till den nattsvarta pessimismen och den ljusblå optimismen om framtiden heter hopp, och den tragiska optimismens dygd heter tålmod... Var och en som varit småbarnsförälder vet att det krävs att man å ena sidan måste förbereda allt minutiöst in i minsta detalj - och att man å andra sidan samtidigt måste vara beredd att i vilket ögonblick som helst ompröva allt, släppa planerna och välja helst andra handlingsalternativ".

Bengt är vår öppningsföreläsare på den Nordiska konferensen i familjeterapi och han sätter en ram kring vårt tema "Rötter och vingar – att låta historien inspirera framtiden".

Han var en av tre huvudtalare på världskongressen i filosofi 2009 och han ställer frågor kring vilken historietolkning vi ska lita på och vad detta får för konsekvenser för vår framtid.

Merete Mazzarella, finsk författare och flitig skribent på I-dag sidan i SVD, delar tankar om livsberättelsen vi alla bär "Vare sig vi vill det eller inte lever våra föräldrar och deras värderingar i oss hela livet" menar hon.

Rolf Sundet, norrman och sedan många år aktiv familjeterapeut och lärare inom fältet pratar om vår klientsyn och hur vi bäst ska vara till hjälp för dem vi möter.

Mark Hofenbeck, norsk-amerikan och en av de stora inom nordisk nätverksterapi, diskuterar hur vi ska införliva - om vi ska införliva- alla nya begrepp som exempelvis mindfulness. Vad är det systemiska? Var har vi vår särart? Är den på väg att absorberas av annat?

Annika Forsmark, Marta Nannskog, Hilde Aamodt och Laila Aamodt är fyra kvinnor hemmahörande i Norge och Sverige och i olika generationer. Två av dem är mödrar till de andra två, alla är de aktiva systemiker. I ett öppet scen-samtal intervjuas de kring hur de tolkar och lever systemteori. Är det olika i olika generationer? Hur spår de systemteorins framtid? Vad ÄR det systemiska? Vad är INTE det systemiska?

När sensommaren är som vackrast bjuder vi in till konferens i Visby – en av Sveriges absolut vackraste städer. Med hjälp av 4 "utomfältare" och c:a 90 "inomfältare" – det vill säga terapeuter, socialarbetare, psykologer och forskare inriktade på familjeterapi och sammanhangsorientering ska vi tillsammans utvärdera och samtala kring systemteorins

framtid – och dess arv. Förutom de plenumföreläsare som ni alla bjuds in att lyssna till kan ni dessutom välja mellan 12 symposieföreläsare och c:a 50 workshopphållare – så vår förhoppning är att ni alla ska finna något tankvärt och nämnvärt dessa dagar.

Men en konferens är ju främst alla möten man gör i pauser och under middagar. Vi gör vårt bästa för att skapa ramar där sådana samtal och möten ska bli berikande. Innan ens konferensen officiellt börjat så åk med till Fårö! Här möts du av en enastående vacker natur och dagsutflykten avrundas med en lunch på omtalade Lauters café.

På onsdagens kväll ställer vi till med ett medeltida gille i S:t Nicolais kyrkoruin. Det serveras en lätt medeltidsbuffé och en magnifik eldshow med gycklare. Gå med på en vandring genom sägnerstads stad på torsdagskvällen eller ta dig till någon av de krogar som speciellt kommer att välkomna kongressens deltagare. Gå på den stora festen med levande musik och tre-rätters-meny på fredagskvällen och knyt kontakter och mingla med kollegor från hela Norden.

Missa inte detta tillfälle till energi och eftertanke! Vi välkomnar dig så hjärtin-nerligt varmt!

Kongressledning för
Rötter och Vingar

ABSTRACTEN FÖR WORKSHOPS FINNS NU PÅ KONGRESSENS HEMSIDA: NORDISK2011.SFFT.SE

Den 9:e nordiska kongressen i familjeterapi

Visby 17–20 augusti 2011

rötter och vingar

låt historien inspirera framtiden

Bengt Kristensson Uggla Slaget om verkligheten, Merete Mazzarella Vår livsberättelse, vår identitet? Mark Hopfenbeck Dialoguing the emergent future of family therapy: On the complex adaptive dynamics of collaborative practice, Annika Forsmark och Marta Nannskog, Laila Granli Aamodt och Hilde Aamodt Rötter och vingar – mödrar och döttrar diskuterar systemteori, Rolf Sundet The joy of collaboration: Interweaving client, research and therapist perspective, Jaakko Seikkula och Eija-Liisa Rautiainen Parterapi med deprimerade, Reidun Hafstad och Haldor Övreeide Föräldrafokuserat arbete med barn, Lars Dencik Relationer i vår tid. Om innebörden av postmoderna samspelsmönster och nya familjekonstellationer för individens sociala förutsättningar, Cathrin Kindel Tio tankar – eller fler – om vad som är till hjälp när vi möter familjer inom socialtjänstens ramar, Sören Hertz Att arbeta med de största skillnaderna – arvet efter Bateson, Judit Wagner De reflekterande dialogerna och dess betydelse i mötet med människan, Veronica Hejdelind Sexualitet och genus i konsten, Nanna K. Sigurðardóttir The gift of time – Children with cancer in the family, Gerd Elliot och Tommy Waad EFT – Emotionally Focused Therapy for Couples, Susanne Bergmann Farväl till jantelagen – ett nytt fokus i arbetet med barn, unga och familjer, Tryggve Baldin och Pia Kyle Westermarck Att arbeta som terapeut i en manualbaserad modell – himmel eller helvete?, Pravin Israel och Magnus Ringborg Anknytningsbaserad familjeterapi (abft), en ny metod för att möta deprimerade och traumatiserade ungdomar, *plus en mängd workshops.*

Vi möts i Visby!

sfft

Besök hemsidan, nordisk2011.sfft.se,
för aktuell information!

nordisk2011.sfft.se

Livets träd

berättelser om livskraft och hopp

Vad säger man till en femåring som vårdar sin mamma, döende i AIDS? Hur talar man med en tioåring som tar hand sina småsyskon därför att båda föräldrarna är döda? Ncazelo Ncube från Sydafrika fångade oss i ett emotionellt järngrepp när hon inledde den 8:e Internationella kongressen i Narrativ terapi och grannskapsarbete 2007 i Kristiansand, Norge. Hon berättade om sitt arbete med barngrupper i aidskatastrofens Sydafrika. Vi var nära femhundra som lyssnade andlöst.

Ncazelo beskrev hur sorgen och smärtan gjorde det svårt att komma i kontakt med hoppet och livskraften. Hon letade efter lämpliga verktyg att använda i samtalen. Till slut fick hon, med stöd av andra, skapa dem själv. Viktiga grundstenar i den modell som utvecklades var berättelser om släkten, sina egna förmågor och de gåvor som viktiga anhöriga förmedlat till dem. Så uppstod Tree of Life (livets träd). Utifrån ett narrativt perspektiv strävar modellen efter att människor ska utveckla de berättelser om sig själva som ger styrka och hopp, som skapar anknytning till de viktiga människor och värden som ger grund för en hoppfull och skapande identitet.

Ncazelos starka berättelse och en DVD-film om Tree of Life var det vi fick med oss hem till Sundbyberg. Tankarna låg och grodde ett tag. Våren 2009 började vi pröva arbets sättet i praktiken, i en grupp med barn i åldern 9 – 11 år. Och vi prövar fortfarande.

METAFOREN LIVETS TRÄD

Trädet är i många kulturer en stark symbol för kontinuitet och livskraft. Som metafor bidrar Livets träd till att ge ett sammanhang i berättelserna. Mina rötter hör ihop med vem jag är, vilka jag har omkring mig och vilka drömmar jag har.

Barnen börjar med att skapa sitt eget Livets träd. På stora ark målar de sitt träd. Rötterna står för deras ursprung, varifrån de kommer, vad de vet om sin historia. Marken, där trädet står, symboliserar det sammanhang barnen befinner sig i, var de bor, var de går i skola, hur livet ser ut just nu. Stammen står för de förmågor och styrkor som barnen känner till om sig själva. Grenarna representerar de drömmar och hopp om framtiden som ändå finns där. Löven är de människor som är och har varit betydelsefulla i barnens liv. Frukterna slutligen, är de gåvor som dessa människor bringat dem. Allt detta skrivs och ritas ner på arket. Det färdiga arbetet blir en berättande bild om vem barnet är, vad som är värt att hålla fast vid i hans eller hennes liv.

Tillsammans bildar barnens träd livets skog. Där kan barnen fylla i varandras berättelser genom att lägga till styrkor och förmågor som de sett hos varandra. Först därefter kan man börja leda in samtalet på det som är och har varit svårt i barnens liv. Ingången kan vara enkla frågor om ett träd i skogen är säkert för faror och hot. Barnen vet sva-

ret; nej det är de ju inte. Träd kan huggas ner, brinna, få sjukdomar. Stormar kan fälla dem.

Sedan kan gruppen börja tala om livets stormar, allt det som utsätter och kan utsätta livets träd för faror och utmaningar. En ingång är att tala om vilka slags stormar barn generellt kan råka ut för i sina liv, och hur de kan klara sig igenom dessa. Ibland kommer barnen spontant med egna exempel och det öppnar för samtal om hur just de klarade sig genom den svårigheten. Vad hjälpte dem, vilka skyddade dem, vilka kunskaper och förmågor hade de användning av. Dessa erfarenheter kan sedan läggas till bilden. På så vis kan Livets träd användas för att tala om det svåra och samtidigt lyfta fram det som hjälper barnen att trots allt klara sig.

LIVETS TRÄD I OLIKA SAMMANHANG

Vi är i färd med att pröva metoden i olika sammanhang. Just nu deltar vi i ett projekt som riktar sig till nyanlända barn och ungdomar med flykting och invandrarbakgrund. Ett led i arbetet är att de barn som går i skolans introduktionsgrupper får arbeta med sitt livsträd under två temadagar i skolan. Tanken är att synliggöra för såväl barnen som för personalen att det finns mycket värdefullt som barnen bär med sig inför den stora utmaningen att etablera sig i ett nytt samhälle. Barnen har efteråt fått ge reflektioner över arbetet och då kommit med kommentarer som:

”Livets träd hjälper mig att komma ihåg saker från mitt liv, ser varför andra kan tycka om mig, och varför jag tycker om andra, vad det finns för bra saker”

Personalen som medverkar har själv fått utbildning, främst genom att göra sina egna livsträd. Det har varit väldigt givande dagar som visat oss att också vuxna kan ha stor behållning av att kartlägga styrkor, viktiga berättelser, drömmar och värdefulla relationer med hjälp av Livets träd.

Vi provar Livets träd i en grupp med äldre tonåringar som droppat ur skolan och som länge varit utan sysselsättning. Dessa ungdomar är präglade av en låg självkänsla och behöver stöd för att hitta fram till värdefulla aspekter av sitt liv att lägga till sitt livsträd. Men varje gång de lyckas komma på något är det som att ett litet ljus tänds. Vi tror att Livets träd passar bra för tonåringar. Just nu tänker vi i samverkan med vår ungdomsmottagning starta en tonårsgrupp med flickor där Livets träd ska vara ett viktigt inslag.

En tillämpning där vi ser möjligheter, men som vi ännu bara provat en gång, är att arbeta med Livets träd tillsammans med föräldrar och barn. I en familj där två söner är placerade i familjehem och där föräldrarna är skilda ordnade vi en temadag med barnen och föräldrarna. De fick umgås och arbeta fram barnens livsträd. Sedan intervjuade vi vart och ett av barnen kring träden med föräldrarna som åhörare. Därefter fick de som

lyssnat ge sina tillägg. Som avslutning bjöd vi in familjehemsföräldrarna, samt pappans nya sambo. Hela gruppen fick då träden presenterade för sig och gavs möjlighet att samtala om det som pojarna tagit fram.

Den fokuserade samvaron kring ett gemensamt projekt innebar i sig en värdefull upplevelse för hela familjen. Det blev tydligt för oss att den färdiga bilden av Livets träd behöver ett sammanhang att fortsätta verka i. Genom att föräldrar och barn delat upplevelsen kan samtalen fortsätta omkring de teman som Livets träd berör. Bilden kan göras än fylligare.

Vi ser samma fördel i arbetet med Livets träd i skolans introduktionsgrupper. Där finns kunskapen kvar hos lärare, språkhandledare, och elever. Den kunskapen är till nytta i lärarnas fortsatta arbete med eleverna. Eleverna får med sig en värdefull upplevelse av att lärarna känner till en hel del om deras historia, styrkor och förmågor, samt drömmar om framtiden.

RESONANSENS BETYDELSE

Michael White (2007) har lanserat begreppet resonans för att skapa en fylligare beskrivning av vad bekräftelse, uppskattning och återkoppling betyder för oss människor. Resonansen handlar om vilket gensvar vi väcker i andra människors liv, vilken betydelse min berättelse om mig själv kan ha för andra. Resonansbegreppet söker sig bortom den enkla formen av återkopp-

ling där vi uppskattar varandra och ger varandra beröm. En upplevelse av att vi gör skillnad i andra människors liv är en viktig och stärkande bekräftelse. Resonansbegreppet bidrar till att synliggöra länkar mellan människor som har likartade erfarenheter.

I arbetet med livets träd kan återkoppling och bekräftelse ske på flera nivåer. Ett steg är att gruppen får lägga till uppskattningar och intryck som man fått syn på hos varandra. Om man vill skapa resonans i gruppen – det vill säga lyfta fram hur vi blir berörda av varandras berättelser om våra träd – kan en lämplig form vara att använda nedanstående arbetssätt.

Som ett första steg blir en person i gruppen blivit intervjuad om sitt träd (telling). Därefter kan ledaren, eller någon som lyssnat och antecknat, återberätta centrala teman, viktiga nyckelord, och berättelser som denna fångat upp (re-telling). En form för ytterligare fördjupad återgivning är att gruppen får till uppgift att ge sin resonans utifrån frågor i fyra steg:

1) Vad var det som särskilt fångade din uppmärksamhet i NN:s berättelse om sitt träd? Något som du blev särskilt nyfiken på?

2) Vad tror du denna berättelse, denna händelse, denna person, haft för betydelse i NN:s liv? Vad tänker du att denna berättelse säger om vem NN är och vad som är viktigt i NN:s liv?

3) Vad är det som gjorde att du fångades av just detta? På vilket sätt anknyter det till händelser, berättelser och personer som du har med dig, eller har varit med om? Vilka är beröringspunkterna med ditt liv?

4) Har NN:s berättelse på något sätt förflyttat dig när det gäller just de aspekterna av ditt liv? Fick NN:s berättelse dig att tänka några nya eller fler tankar om det som du har med i ditt livsträd? Gav NN:s berättelser dig några möjligheter att se din berättelse annorlunda på något vis?

Slutligen kan huvudpersonen ges möjlighet att komma med ytterligare en berättelse om vad denna fastnat för och lärt sig något om utifrån gruppens resonans (re-telling of the re-telling). Därigenom blir identitetsberättelsen än rikare på innebörder. Det finns en klart stärkande potential i upplevelsen av att jag kan beröra andra människor, att min berättelse kan få andra människor att upptäcka nya saker om sitt liv.

Vi är de första att erkänna att det inte är helt enkelt att arbeta med detta viktiga moment, särskilt inte med barn i grupp. Det kräver mycket av dem som lyssnar till andras berättelse om sitt livsträd. I en barngrupp fick vi göra annorlunda än vi tänkt. Barnen orkade eller klarade inte att sitta i grupp och lyssna till varandras berättelser. Istället hade vi enskilda återgivningar där barnen istället fick bjuda in personer i sin familj och i sitt nätverk att ta del av barnets berättelse

om sitt träd och ge sin respons. Detta blev särskilt lyckat i de fall där barnen också hade fått med sig fler personer, även mor- och farföräldrar. I de fallen blev det fylliga samtal om barnens livsträd. Trädet blir dessutom en gemensam "egendom" i det sammanhang där barnet lever.

MÖJLIGHETER OCH BEGRÄNSNINGAR

Idag provas Livets träd i många olika sammanhang internationellt. På hemsidan för Dulwich Centre (www.dulwichcentre.com.au) finns en särskild sida där olika Livets träd-projekt presenterar sig.

De personalutbildningar vi genomfört där deltagarna fått lära sig metoden huvudsakligen genom att göra sina livsträd har visat på metodens potential i ett utbildningssammanhang. I praktiken är det en variant på Familjerekonstruktion som ofta är ett moment i olika terapeututbildningar.

Arbets sättet ställer vissa krav vad gäller förmåga till självständigt arbete, uthållighet, att lyssna i grupp och att kunna reflektera över det man får ta del av. Detta har varit svårt för en del av de barn som deltagit i våra grupper. Utifrån det sätt vi arbetat har det varit svårt att göra ett bra arbete i renodlade barngrupper om barnen är under 10 år (givetvis är mognad och andra förmågor avgörande, inte åldern i sig). Däremot tror vi att det är möjligt att arbeta med yngre barn om det sker i samarbete med föräldrar eller

någon annan förtrogen vuxen som ger ett nära stöd.

Samtalet om livets stormar och den återgivning som ger deltagaren en känsla av resonans, är de moment i metoden som kräver mest eftertanke och övning för dem som ska leda arbetet. Det är vår upplevelse så här i början på läroprocessen. Vi hoppas att fler ska bli intresserade av att pröva metoden i praktiken. Därigenom kan vi skapa ett lärande nätverk som tillsammans utvecklar Livets träd i ett svenskt sammanhang.

(Artikeln är tidigare publicerad i Stockholmsföreningens medlemsblad.)

Torbjörn Vennström
familjebehandlare, Sundbyberg

Referens:
REPSSI (2007): The Mainstreaming Psychosocial Care and Support: A Manual For Facilitators, authored by REPSSI. Copyright © REPSSI 2007
White, Michael (2007): Maps of narrative practice, WW Norton, New York

Uppdragsutbildningsenheten anordnar

Familje- och relationsorienterad behandlingsutbildning

– med inriktning mot språkssystemisk och narrativa traditioner

45 högskolepoäng, ht 2011- vt 2013 (motsvarande steg 1)

Mer information på: www.esh.se/uppdragsutbildning
uppdrag@esh.se eller ring 08-555 051 19

Ingen skafferiteori om kärlekens väsen

I slutet av januari var jag i Borlänge och lyssnade till Tor Wennerberg som pratade om anknytningsteori och om sin bok "Vi är våra relationer". Jag är med i styrelsen i Dalarnas Familjeterapiförening och det var vi som ordnade föreläsningen.

Wennerberg betonade att det han gjort är en sammanställning av aktuell forskning om anknytning och att han själv egentligen inte så mycket egen klinisk erfarenhet. Tor gör för närvarande sin ptp-tjänstgöring som psykolog.

Vad är då anknytning? Det har inte att göra med vem som ger barnet mat, det är ingen skafferiteori, sa Bowlby, som är en av de viktigaste personerna för utvecklandet av teorin. Bowlby skrev i ett brev till sin fru Ursula år 1956 att vi tidigare förknippat rädsla med att springa bort från någon eller något men att egentligen *springer vi ofta till någon*. Detta var en ny tanke som också ledde vidare till kunskapen om att anknytningen har haft en viktig evolutionär betydelse, om människosläktet inte hade haft ett så starkt beteendesystem för anknytning hade sannolikt inte vår art överlevt. Syftet med barnets anknytningsbeteende är att framkalla föräldrarnas omvårdnadsbeteende och att upprätthålla fysisk närhet. Detta sker till varje pris eftersom barnet är "programmerat" till att överleva. Barnet utsätts för fara eller situationer som kan leda till fara när det börjar röra sig på egen hand. Att röra sig från föräldern är en viktig del av utvecklingen och det är då barnet

behöver någon att kunna springa till, en trygg bas.

Om föräldern inte svarar barnet med att erbjuda trygghet då barnet upplever fara kommer det att utveckla andra beteenden som gör att det inte blir övergivet.

Konstnär: Asmund Arle,
Foto: Christer Gallin

Man har genom bland annat ett experiment som kallas "främmandesituationen" hittat fyra olika anknytningsmönster hos barn. Trygg, undvikande, ambivalent och desorganiserad anknytning.

Teorin om anknytning har utvecklats vidare av Main genom den så kallade anknytningsintervjun, AAI. Intervjun innehåller ett antal frågor och svaren kan sedan efter noggrann tolkning visa vilket anknytningsmönster den vuxna har. En vuxen som har en undvikande, ambivalent eller desorganiserad anknytning har själv varit med om olösta trauman eller förluster som barn, mönster som sedan förs vidare till nästa generation.

Barnet är "programmerat" för att överleva genom det anknytningsbeteende som är djupt ingraverat i oss sedan tusentals år. I samspel med föräldern utvecklar barnet reglering av känslor och man har kunnat påvisa att barnets hjärna utvecklas olika beroende på vilken anknytningen till föräldern som utvecklas.

Föreläsningstiden räckte inte till för att Wennerberg skulle hinna prata så mycket om teorier för hur man kan bryta mönstret som gör att en undvikande, ambivalent eller desorganiserad anknytning förs vidare till nästa generation men han nämnde på slutet att behandling som leder till utvecklande av mentaliseringsförmågan är en viktig väg.

Gill Wetterberg
Kurator /leg psykoterapeut
Vuxenpsyk Sala

Nytta, vinst och annat man kan maximera

Mer än 25000 sprang årets Berlin halvmaraton, en sommarvarm söndag i början av april. Förbi monument över krig och kejsare, genom gator där stöveltramp ekat mellan husen, över gatstensraderna som markerar var muren gick. En folkfest i Berlin – det för tankarna till Leni Riefenstahls Fest der Völker, olympiadfilmen från -36. Men det här var en folkfest utan ideologisk belastning. Även om – ja, den sponsras av Vattenfall

Berlin bär minnen av totalitära regimer men nu, 2011, härskade HM:s vårkampanj. På reklampelare över hela stan, och på Schlossplatz en gigantisk duk, mäktigt böljande i vårvinden: stjärnmodellen Gisele Bündchen – hennes blick, som möter min blick, allas. Inte Orwellskt uppfordrande och disciplinerande JAG SER DIG. I stället, förstrött utmanande, DU SER MIG. Du vill ha mig. Ha det jag har.

Begär, illusion, frihetsdröm. Naturligtvis handlar det om kontroll. Men så behaglig! Kontroll genom skapat begär. Och? När allt kommer omkring – är inte makten att begära mer tilltalande än tvånget att försaka?

När är vi fria? När manipulerade? Vad sker i det som synes ske? Medborgare

eller konsument – gör det skillnad vad man kallas? Frågorna hopar sig och här kommer en till: är jag smart eller bara hemfallen åt konspirationstänkande? I efterhand är det lätt att skilja gott från ont. Men hur ska man veta vad i det som sker som kommer att visa sig ha varit rätt och rättfärdigt, eller fel och orättfärdigt? Det är svårare att göra film av den sortens frågor än av förtryck och frihetskamp från förr, med facit i hand.

I sin tredje film, **Unter dir die Stadt** (Under dig staden), tar sig den unge tyske regissören Christoph Hochhäusler an sådana frågor. Filmen utspelar sig i bankvärldens Frankfurt, i den finansiella maktens palats av glas, stål och betong. Koden är transparens och osynlighet, diskretion och dominans. Roland Cordes, nyligen utsedd till "årets bankdirektör", dras till den demonstrativt regelbrytande Svenja. Hon är mellan 30 och 40, han närmar sig 60. Svenjas man är anställd i Rolands bank. Som i historien om kung David och Batsaba skickar Roland iväg sin rival på ett troligen riskfyllt uppdrag, till Indonesien. Företrädaren kom hem i småbitar.

I stället för en vanlig hemlig kärleksaffär får vi en kylig men fascinerande

studie, som av en annan arts beteende: en mix av ostyrbar drift, maktkamp och ritualer. För det mesta är Roland och Svenja smidigt och oreflekterat anpassade i sina roller. Men utanför sina habitat är de motsägelsefulla, drivna av impulser och affekter de inte förstår, inte har ord för. Ogenerat imiterar eller lånar de av andras liv, som om den egna identiteten inte räcker till, livshistorien borde vara en annan.

I affärss Diskussionerna i bankhierarkins topp har det liten eller ingen betydelse hur beslut påverkar enskilda människors öden. Det finns inga andra värden än lönsamhet. Men det här är inte en film om omoral i finansvärlden. Sprickan mellan roll och identitet, norm och känsla finns hos de flesta av oss som lever i postindustriell välfärd, inte alltid tvärsäkra på att detta är ett autentiskt liv.

Som en vampyr behöver Roland andras känslor, kroppar och liv. Den designade miljön, dyr och provokativ konst, kammarkonserter där hemma, de ritualiserade umgängesformerna – allt är på en gång skydd och fängelse, med kallprat, lyx och svårhanterad längtan efter upplevelse, sinnlighet, rus. Mot betalning får Roland titta på när en heroinist

injecerar – som vilken TV-avgiftsbetalare som helst som tittar på nyheterna, bara radikalare.

Elegansen i kläder, smak och stil, liksom den omänskliga arkitekturen, lyfts fram av ett underbart kameraarbete och foto. Mjukt, följsamt och svalt bryter det mot den cynism och självklara brutalitet och hänsynslöshet som är helt integrerade i Rolands sätt och som bara tar sig andra uttryck hos Svenja. Behövs det drar hon sig inte för en spark i skrevet. Vi reagerar då fysisk våldsamt någon gång bryter genom men märker knappt symboliskt och strukturellt våld. I alla fall när det drabbar andra.

Finns någon väg ut? **Unter dir die Stadt** ger inte något optimistiskt svar. Spänningar och sprickbildningar i det man bygger – hus, relationer, samhällen – gör att det förr eller senare rämnar. I ett av filmens två slut tittar Svenja ut från ett hotellfönster på morgonen medan Roland fortfarande sover. Människor springer på gatan och skriker. Vad händer? "Jetzt geht's los" konstaterar Svenja. Nu drar det igång. Vilken variant av apokalyps det handlar om lämnas öppet.

Never let me go som gick på bio under våren berör på sitt sätt likartade

frågor. Filmen bygger på en roman av Kazuo Ishiguro och är en dystopi "i efterhand" – den utspelar sig på 80- och 90-talen och handlar om unga människor som vi först möter som internatskolbarn i England. Vi förstår snart att de inte har ett ordinärt liv att se fram emot. De är som vanliga människor, men framställda genom kloning. När de blivit vuxna ska de donera organ efter organ till "riktiga" människor i behov av transplantation.

Vi lär känna tre av dem lite mer. Två av dem blir "completers", dör i samband med organdonation. Den känsliga Kathy, den vi kommer närmast, får leva lite längre. I slutet formulerar hon vackert en tragisk livskänsla och ett allmänmänskligt vemod. Vi lever våra små liv så gott vi kan. Inom de ramar som styr vår tillvaro (och som vi inte styr över) försöker vi göra något bra eller anständigt. Bli så lyckliga vi förmår, vår korta tid.

Man kan också fråga: vad krävs för att ett organdonationsprogram som det i filmen skulle kunna bli verklighet? Kan klonade betraktas som riktiga människor? Varför finner de sig i sitt öde? Varför revolterar de inte? Och varför ingriper inte "verkliga" människor – för

det måste ju finnas de som tycker detta är etiskt orimligt?

Men det är inte genteknologins etiska frågor filmen handlar om. Och att livets skörhet och förgänglighet till slut är lika för oss alla innebär ju inte att villkoren är lika under resans gång. Människor i u-länder – vi tar inte deras organ (bara ibland), men deras levnadsvillkor orsakar sjukdom, invaliditet, död. Vi vet det men bara vi slipper se för mycket av det berör det oss rätt lite. **Never let me go** är science fiction, men detta finns i verkligheten: kolonialism, barnarbete, fattigdom, svält. Vi får billiga varor, de dör unga. Människor är de – vi tillerkänner dem ett själsliv. Räcker det så? Finns andra värden än lönsamhet?

Never let me go är kanske inte lika bra som romanförlagan, men fullt sevärd. Vill man slippa påminnas om att det som filmen skildrar sedan länge pågår kan man välja att se den som den elegi över den mänskliga existensens flyktighet den också är. Den kommer så småningom på svensktextad DVD. **Unter dir die Stadt** kommer nog inte på svenska biografier. Ännu finns den inte på DVD.

Göran Nordström

EFTERLYSNING!

Vi vill gärna ha artiklar med berättelser om vad ni gör på jobbet. Familjeterapin håller inte på att försvinna, den blomstrar för tillfället främst i våra kommuner i verksamheter med inriktning på familjebehandling av olika slag. Den kunskapen fick vi med oss hem från familjeterapikongressen i Tällberg för ett par år sedan.

Skriv och berätta vad som händer där ute!

SFT-redaktionen
sftred@telia.com

**men varför säger du så
jag trodde ju
det har jag aldrig sagt
du fattar ingenting
vad menar du
du lovade att du skulle
det sa jag visst det
jag älskade dig ju
du är helt galen
det säger du nu ja
varför sa du ingenting
du har alltid sagt sådär**

**Köp
affischen!**

**100:-
inklusive
frakt.**

Finns i både A3 297 mm ×
420 mm och A2 420 mm ×
594 mm

Maila:
marten.ekenstam@telia.com

Ta föräldrar på allvar

Vid ett seminarium arrangerat av Föreningen Psykisk hälsa på ABF-huset i Stockholm 25 mars diskuterades de föräldrastödsprogram som lanserats av Folkhälsoinstitutet de senaste åren. Föreningen Psykisk hälsa har gett ut en liten antologi om föräldrastöd som är mycket läsvärd. Den heter "Ta föräldrar på allvar" och är nr 49 i föreningens monografiserie.

Ann-Charlotte Smedler från SBU Kunskapscentrum för hälso- och sjukvården berättade om en mycket systematisk studie som gjorts på SBU av de program som nu finns i Sverige. Uppdraget var att hitta metoder för föräldrastöd, som förebygger psykisk ohälsa hos barn. Alltså en strikt definition, där man inte bedömer föräldrars nöjdhet eller annat. Många studier från hela världen finns. Det är en nedslående studie, som framförallt visar att programmen inte i någon högre grad har följts upp i mer än sex månader. Vidare finns nästan ingen forskning på om programmen fungerar i en svensk kontext.

Några få program, bland annat Incredible Years och Family Check-Up, har liten till måttlig effekt för barn med utagerande problem. Inga program har effekt på mer "inåtvända" svårigheter hos barn. Och framförallt – inget vetenskapligt stöd visar att program som är utarbetade för riktat stöd till familjer med svårigheter är användbara "universellt".

Ann-Charlotte Smedler sammanfattade så syn:

Att använda kliniskt utprovade program universellt fungerar inte.

De som verkligen behöver dessa program använder dem inte.

Det finns bättre vetenskapligt stöd för riktade insatser

Det behövs långsiktighet i samhällets engagemang när det gäller föräldrastöd, bredd i tänkandet och bra forskning som utgår från utvecklingspsykologi.

Och allra viktigast är skolan för barn som behöver stöd!

Hela SBU-rapporten och en sammanfattning kan laddas ned från SBU.

Johanna Ahnquist berättade om Folkhälsoinstitutets uppdrag och hur man tänkt där – och om att man nu vill ta ett steg tillbaka. Mycket pengar har betalats ut till

kommuner och forskning pågår nu på många håll.

En intressant historisk återblick gav Inga Gustavsson som tidigare varit barnhälsovårdspsykolog och varit engagerad i diskussion om föräldrautbildning sedan 1970-talet. Hon jämförde förhållningsätt och metoder under 1970-talet och 2000-talet.

1979 talade man om Freire, dialogpedagogik och utgick från folkbildningstankar. Föräldrars delaktighet och empowerment var ledstjärnor (faktiskt enligt folkhälsokunskap det mest effektiva sättet att påverka). Föräldragrupperna hade en öppenhet för att diskutera teman utifrån föräldrars önskemål, från mat till existentiella frågor. Grupperna var öppna.

2008 ville Folkhälsoinstitutet att man skulle byta ut de "gamla" föräldragrupperna till samspelsträning. De nya verksamheterna skulle vara ledarstyrda och manualbaserade och programtrohet var ett ledord. Programmen skulle vara expertstyrda och utgå från det kliniska området - men med generella rekommendationer till föräldrarna. Värdet av reflektion ifrågasattes och man poängterade mer föräldraträning. Föräldrarnas önskemål skulle inte längre styra valet av ämnen.

Inga Gustavsson påpekade att man idag kan se att när man använder "anknytningsträning" och samspelsprogram för föräldrar i allmänhet kan det skapa ett "kognitivt filter" mellan föräldrar och barn, ett filter som stör den intuitiva anknytningen. "Gör jag rätt nu, gör jag som dom sa på kursen?" undrar föräldrar. Och man har också sett att de föräldrar som "verkligen behöver" hjälp med sin anknytning hoppar av allmänna program – det vill säga, de fungerar inte för någon!

Så, i diskussionen efteråt kom bland annat upp frågor om föräldrar i allmänhet verkligen behöver "verktyg"? Kan det vara bättre med individuell rådgivning när föräldrar önskar? Och man ifrågasatte också ett snävt evidensbegrepp, som inte innefattar brukarnas och de professionellas uppfattningar.

En intressant förmiddag!

Ingegerd Gavelin
Stockholm

B-FÖRENINGSBREV

RETURADRESS:
SFT

c/o Anita Blom af Ekenstam
Ringvägen 47b
181 33 Lidingö

www.sfft.se

KALENDARIUM

27 MAJ

FFST:s SOMMARAVSLUTNING MED PIC
NIC VITABERGSPARKEN
WWW.FFST.SE
STOCKHOLM

17-20 AUGUSTI

RÖTTER & VINGAR
NORDISK FAMILJETERAPIKONGRESS
WWW.NORDISK2011.SFFT.SE
VISBY

9 - 11 JUNI

**INTERSUBJEKTIVITY IN PSYCHOTHERAPY
AND CONSULTATION.** TREVARTHEN,
ANDERSON, CAREY, SHOTTER & SEIKKULA
KATRI-INA.EURAMAA@DIALOGIC.FI
HÄMEENLINNA, FINLAND

2 SEPTEMBER

**AN ECOLOGY OF MIND, A DAUGHTER'S
PORTRAIT OG GREGOTY BATESON.**
FILMVISNING OCH WORKSHOP MED NORAH
BATESON
SCANDINAVIAN SYSTEMIC SUMMER SCHOOL
INFO@MACMANNBERG.SE
STOCKHOLM

13-14 SEPTEMBER

**KONFERENS OM FAMILJEFORSKNING &
PRAKTISK TILLÄMPNING**
WWW.FAMILJEFORSKNING.SE
LUNDS UNIVERSITET

2 OKTOBER

**LFA – KONSTEN ATT SKAPA
LÖSNINGSFOKUSERADE ARBETSPLATSER,**
FORTSÄTTNINGSKURS
BEN FURMAN
WWW.RETEAMING.NU
STOCKHOLM

14-15 OKTOBER

SCOTT MILLER
WWW.DANDERYDSTEAMET.SE
STOCKHOLM

Alla medlemmar hälsas välkomna till
SFFT:s ÅRSMÖTE
torsdag den 18 augusti 2011 klockan 17.15
Mötet hålls i samband med kongressen i Visby

ANNONSERA I SFT – SVENSK FAMILJETERAPI. HELSIDA 4 000 KR, HALVSIDA 3 000 KR
KVARTSSIDA 2 000 KR PLATSANNONS KVARTSSIDA 4 000 KR.

NÄSTA NUMMER KOMMER UT I BÖRJAN AV SEPTEMBER. MANUSSTOPP 15/8

KONTAKTA REDAKTIONEN 08-767 31 87 ELLER SFTRED@TELIA.COM